אזלינן בתר רוב בנ"א. **בשערי אמונה** תי' דמה שנתבשלו קודם אי"ז מחמת עצמם אלא מחמת שהיה שם יותר זבל.

ב. ומודים חכמים לרבי עקיבא בזורע שבת או חרדל בשלשה מקומות, שהוא נותן פאה מכל אחד ואחד

ביאור ה"ומודים"

ד] הקשו **במשנה ראשונה ובשנות אליהו** (הקצר) דאין לו מובן, דמה ענין זה לזה, הא ברישא פליגי אי נימור חשיב התחלת קצירה. ובסיפא איירי דמעיקרא זרע בג' מקומות ואין כאן נימור. **בשנו"א תי'** (בביאור שערי אמונה אמונה) דלבד שזרע במקומות שונים איירי שגם קצר בזמנים שונים, ואורחא דמילתא דמי שזורע במקומות שונים קוצר בזמנים שונים. ולכאורה זה יהני למהלך של ר' יוחנן דהנידון ברישא הוא מחמת הזמנים השונים. אך למהלך של שמואל דהנידון האם קצירת שחת הוי קצירה עדיין קשה מהו 'ומודים'. ועי' **בשערי אמונה** דכתב דזרע את השבת או החרדל סמוכין זה לזה. וגם לרבנן דברישא הוי אתחלתא דקצירה ולא הוי הפסק מכיון שהוי שדה אחת. הכא הגם דהוי שדה אחת חשיב קצירות נפרדות.

פרק ג משנה ג

א. המחליק בצלים לחים לשוק ומקיים יבשים לגורן נותן פאה לאלו לעצמן ולאלו לעצמן, וכן באפונין וכן בכרם

ביאור טעמא דמתני' ובדברי הירושלמי

א] **הר"ש** כתב דהוי כב' מיני חיטין. והיינו כדאיתא לעיל (פ"ב מ"ה) הזורע את שדהו שני מיני חיטין עשאן גורן אחת נותן פאה אחת, שתי גרנות נותן שתי פאות. **והרא"ש** כתב דכיון דאלו לשוק ואלו לגורן חשיב הפסק לכו"ע, והיינו דהכא מודים חכמים לר"ע (לעיל מ"ב) דחשיב הפסק ונותן לכל א' פאה לעצמו.

ב] **הירושלמי לעיל ה"ב** איתא מחלוקת בין חברייא לר' יוסי. לשיטת חברייא משנתנו מדין לח ויבש. לשיטת ר"י משנתנו מדין שוק וגורן. ובמפרשים יש ג' שיטות מדוע במחליק חייב ב' פאות: א. **הגר"א** על הירושלמי וכן המשנה ראשונה והרש"ש כתבו דלח ויבש הוי כתרי מיני חיטים, והשוק והגורן הוי כב' גרנות. **ובעינן את ב' הדברים**. ב. שיטת **הגר"א בשנו"א** דזה מדין שוק וגורן, ואי"צ לח ויבש, אלא ה"ה הכל לח או הכל יבש חייב ב' פאות. ומה דאיתא במשנה לח ויבש אורחא דמילתא דלוקחים לח לשוק ויבש לגורן. וכר' יוסי בירושלמי. ג. שיטת **הרמב"ם** (הל' מתנות עניים פ"ג הי"ב) לפי פירוש הרש"ס וכס"מ ורבינו דזה מדין לח ויבש. ופסק הרמב"ם כחברייא. ומה דאיתא במשנה שוק וגורן לאו דוקא וכנ"ל.

ב. המדל נותן מן המשאר על מה ששייר

שיטות הראשונים בביאור מתני'

א] פירש **הר"ש**, לשון שלופי הוא, ומפרשינן בירושלמי שביעית פ"ד מ"ד דבזמן שהבצלים זרועים רצופין מוציא אחד מבינתים שיתגדלו בריוח ויעשו גדולים ואותם שעוקר משם להרויח הנשארים אינן נחשבים לקצירה לפי שתקנת הנשארים היא הלכך נותן פאה מן הנשאר לבד והנעקר פטור מכלום. וכ"כ **הרא"ש**.

ב] והמשיך **הר"ש**, ולא יתכן לפרש משום דירק בעלמא הוא ועדיין לא הגיעו לחיוב פאה דלא יהא אלא כמנמר לקליות, ומיהו יתכן דקליות מכניסן לקיום על ידי שמייבשין אותן לתנור אבל הנך בצלים דלא גמרו כל צורכן נרקבין ואין מוכנסין לקיום, וכתב **בתורת זרעים ושיעורי הגרי"ד** שם דמדברי הר"ש יש להוכיח דכל שבמציאות אין מכניסו לקיום פטור שהרי בגמ' נדה נ. מבואר דבצלים חייבים בפאה דחשיב מכניסו לקיום ואעפ"כ כתב הר"ש דהמידל בבצלים פטור כיון שאינו מתקיים ומבואר דאע"פ דהוי מין המתקיים מ"מ כיון שבצלים אלו אינם מתקיימים פטור מפאה. ועמש"נ לעיל פ"ו מ"ו בזה.

ג] **הרמב"ם בפיה"מ** פירש משנתנו בדרך אחרת, והוא גרס 'וכרם המדל'. וחידש כאן דין קצירת ארעי, עיין הל' מתנות עניים פ"ב ה"ו ובפ"ג הכ"ג ופ"ב ה"ו שקצירת עראי אינה מחייבת בפאה, וראה בסמוך.

ג. והמחליק מאחת יד נותן מן המשואר על הכל

שיטות הראשונים בביאור מתני'

ד] **הר"ש** כתב דמחליק היינו שעוקר ג' זה בצד זה כדתנן בשביעית פ"ד מ"ד ופי' דעוקר את כולו לגורן או את כולו לשוק ולכך נותן פאה א' לכל דלא חשיב ב' מינים. והקשו **הפר"ח והתו"ח** מאי קמ"ל פשיטא כיון דהכל מין א' וגם אינו מידל דחייב בפאה א' על הכל **ובתוס' א"ש** כתב דקמ"ל שאע"פ שעושה כן בזמנים שונים אי"ז מפסיק ונותן פאה א' על הכל.

ה] הרמב"ם מפרש דהוי המשך של המידל, שאם בצר רק מצד אחד אף מה שבצר בתחילה חייב בפאה ונותן מן המשואר על הכל.

פרק ג משנה ד

ה. האמהות של בצלים חייבות בפאה ורבי יוסי פוטר

ביאור פלוגתתן

א] **הר"ש** פי' דאמהות של בצלים הן הבצלים שמניחים אותם בארץ כדי שיגדלו מהם בצלים אחרים ואינם ראויים לאכילה אלא ע"י הדחק ולכן ר"י פוטר דלא חשיב אוכל ולחכמים מיקרי אוכל.

ובתוי"ט כ' שהגם לעיל פ"א מ"ד כתב הר"ש דספיחי סטיס פטורים מפאה דלא חשיב אוכל ואע"פ שראויים לאכילה ע"י הדחק, שאני הכא דהבצלים קודם שנשתהו בארץ הם ראויים לאכילה ויש להם שם אוכל ולכן אף עתה שנעשו אין ראויים כ"כ לאכילה אלא ע"י הדחק לא יצאו מתורת אוכל. ועי' **בתוס' אנשי שם** שהעיר דתלוי בב' תירוצי תוס' שבת דף סח.

ב] **בירושלמי** איתא האמהות של בצלים וכו'. האמהות רב אמר פרגדנא. פי' מה שמשייר בקרקע. ושמואל אמר צומחתנא. בירושלמי ר' יעקב בשם ר"ח לא אמר ר"י אלא משום הפקר פי' לכך ר"י פוטר. רבי בון בר חייא בעי קומי ר' מנא והפקר חייב בפאה.

וכ' הגר"א בשנות אליהו ביאור הארוך פירוש מ"ט דרבנן דמחייבי בפאה אמר להן בזכה אחת אחת. פי' טעמא משום הפקר דבהא פליגי דרבנן סברי דכיון דזוכה בהן חייב ולר"י לא נתחייב בשביל הזכיה, דאזלי לשיטתיהו דפליגי בנדרים. היינו מה דאיתא שם (דף מג.) דנחלקו האם הפקר חל מיד או רק כשמגיע לרשות זוכה **והרידב"ז, והחזו"א מעשרות**

סי' א ס"ק ב הקשו דהרי הסברות הפוכות דלר' יוסי דאין זה הפקר עד שיגיע לרשות זוכה א"כ אין כאן פטור הפקר ולרבנן דהוי הפקר מיד א"כ צריך להיות דפטור משום הפקר.
ובחזו"א שם ביאר דהאמהות של בצלים היינו דבר שאין מקפידין עליו אבל אינו מפקירו להדיא ולר' יוסי כיון שאינו מקפיד עליהם ומתיאש מהם חשיב הפקר ופטור אבל רבנן ס"ל דאי"ז הפקר כלל וחייב בפאה.
ובמקד"ד סי' סב ס"ק ג כתב לבאר ע"פ דברי הראב"ד בתו"כ דדין נשמר אינו תלוי האם הפרי עצמו הפקר אלא תלוי במין דכל שרוב המין נשמר חייב בפאה ואם רוב המין הפקר פטור מפאה. עמש"נ לעיל פ"א מ"ד. ולפ"ז ביאר דזהו טעמו של ר' יוסי דכיון שבדרך כלל מפקירין האמהות של בצלים אע"פ שהוא זכה בהן פטורים מפאה ולחכמים כיון דשאר הבצלים נשמרים לא חשיבי האמהות למין בפנ"ע וחייב בפאה דהו"ל נשמר.

ה. מלבנות הבצלים שבין הירק רבי יוסי אומר פאה מכל אחד ואחד, וחכמים אומרים מאחד על הכל

ביאור פלוגתתן

ג] כתב הר"ש והרא"ש שבין הירק. רבי יוסי סבר דירק כזרע אחר דמי ומפסיק ובריש פרקין רוצה לומר בירושלמי (ה"א) דבית שמאי דאמרי לעיל דזיתים מפסיקין בתבואה אתיא כרבי יוסי ומסיק בית שמאי מודו לרבי יוסי שאין דרך בני אדם להיות מכניס בצל בין הירק רבי יוסי לא מודה לבית שמאי שכן דרך בני אדם להיות מכניסין זרעים בין האילנות. ובדעת חכמים עיין **דרך אמונה הלכות מתנות עניים פרק ג ס"ק סו** שכתב דלפי"ד הרמב"ם היינו ערוגות בצלים שהירק מפסיק ביניהן לא נחשב הפסק שדרך בנ"א לזרוע בצלים בין הירק ובלבד שירחיק כשיעור שלא יהא כלאים] ולא דמי לזרע אחר ואדרבה נראה כאילו רצה לזרוע הכל ביחד ורק עבור הירק הי' מוכרח להפסיק, ולפ"ד שאר הראשונים דערוגות בלא"ה אין מפסיקין קמ"ל דהירק אין מפסיק ולא דמי לזרע אחר.

פרק ג משנה ה

א. האחין שחלקו נותנין שתי פאות

האם נחשבת כשתי שדות, והאם הוא מה"ת

א] וביאר **הר"ש** נותנין שתי פאות. דכל חד וחד קרינא ביה שדך. ולעיל פ"ב מ"ה תנן קצר חציה ומכר חציה הלוקח נותן פאה לכל. וכתב שם **במים חיים להגר"ח שמואלביץ** שמוכח משם דאין שתי בעלים מחלק לשתי שדות, אלא שכל אחת יש לו חיוב מחמת שזה שדה שלו.
אולם **בדרך אמונה באור ההלכה הלכות מתנות עניים פרק ג הלכה טז** ביאר כוונת הר"ש דכמו דדרשינן בירושלמי שדך לחייב על כל שדה ושדה ה"נ שני אנשים בודאי מחלק לשתי שדות, [וכ"כ **בביאור הגר"א על הירושלמי** דהוי ב' שדות] ועיי"ש שכתב דלפ"ז י"ל דהוא מה"ת, ושוב דן דאולי אי"ז רק מדרבנן ואסמכתא בעלמא. ומה"ט ניחא דבמכר חציה לא גזרו.

ב. חזרו ונשתתפו נותנין פאה אחת

במה איירי וביאר החידוש

ב] **הגר"א בשנות אליהו** ביאר כתב שנשתתפו קודם קצירה, ומשמיענו דכאן שאני מקלבון דהתם דינם כשחלקו פעם א' אף שחזרו ונשתתפו אח"כ לא יהיה דינם חלוק מתחלתם ואין להם דין שותפין אף אחר שנשתתפו. אבל כאן כשנשתתפו אין נותנים אלא פאה אחת.

ג. שנים שלקחו את האילן נותנין פאה אחת לקח זה צפונו וזה דרומו זה נותן פאה לעצמו וזה נותן פאה לעצמו

אם דין זה באחין או שותפין שחלקו

ג] וכתב **הרא"ש** אע"ג דאילן אחד הוא כיון שמתחלה לקח זה צפונו וזה דרומו ולא היו שותפין מעולם צריך כל אחד ליתן פאה, ונראה לי דאחין שחלקו את האילן שנותנין פאה אחת מדלא תני דין אילן באחין שחלקו. **ובמשנה ראשנה** כתב דכל דברי הרא"ש אמורים דוקא באחין שחלקו אבל שותפין שנשתתפו באילן ואח"כ חלקו נותנים שתי פאות, וכ"כ **בהגהות הגרי"ב**. אבל **בדרך אמונה פ"ג ס"ק ק"ל** כתב דאין לחלק בין אחין לשותפין, **ובציון ההלכה שם ס"ק רמה** דייק כן מדברי הרא"ש, ועי"ש שכתב לבאר דעת הרא"ש דב' בעלים מחלקים הוא מדרבנן ובכה"ג שאין ניכר החילוק לא גזרו.
ובשעורי הגרי"ד ביאר דברי הרא"ש דהנה לעיל הבאנו חקירת האחרונים בגדר הדין דב' בעלים נותנים שתי פאות האם היינו משום דע"י חילוק בעלים נעשו ב' שדות או כיון דלכל אחד יש חיוב בפנ"ע אין מפרישין מזה על זה. וכתב די"ל בדעת הרא"ש דב' הטעמים נכונים וב' דינים איכא בחילוק בעלים אמנם כל זה הוא בשדה דע"י חילוק בעלים נעשים לב' שדות משא"כ הכא בשנים שלקחו אילן אחד דאילן אחד אינו נעשה ב' שדות והא דנותנים שתי פאות היינו משום דהוי ב' בעלים ומחוייבים בשתי פאות ומעתה י"ל דכל זה הוא כשחילקו את האילן קודם שהתחילו לקצור אבל אם כבר התחילו לקצור ונתחייב האילן בפאה הרי חל חיוב אחד של פאה, ואף שעתה חילקו את האילן מ"מ אין כאן ב' חיובים ונותנים פאה אחת.

ד. המוכר קלחי אילן בתוך שדהו נותן פאה מכל אחד ואחד א"ר יהודה אימתי בזמן שלא שייר בעל השדה אבל אם שייר בעל השדה הוא נותן פאה לכל

ביאור ראשונים במתני'

ד] רש"י **חולין קלז. והר"ש והרא"ש** פירשו דהם אילנות שיש בהם פירות ומכרן לאחר ע"מ לעוקרן ולשותלם בפנ"ע בתוך שדהו ועתה הוא מלקט את הפירות ולכן אם לא שייר בעל השדה הלוקח נותן פאה מכאו"א. ופי' **הרא"ש** דכיון שאין לו בקרקע כלום ואף כדי יניקה כיון דעומדין להעקר אין השדה מצרפתן זה לזה וכל אחד נחשב כשדה בפנ"ע ולכן צריך להפריש פאה מכל א' אבל כששייר בעל האילנות הוא נותן פאה לכל.
וכתב **רש"י בחולין** דכששייר בעל השדה לעצמו נותן אף מן הזרעים על האילנות אבל כשלא שייר אין פאת הזרעים פוטרת את האילנות, אמנם **בר"ש** מבואר דאין פאת הזרעים פוטרת את האילנות ומ"מ כתב דכשהתחיל לקצור את התבואה נתחייבו אף האילנות.
ה] ועי' לעיל פ"ב מ"ה שהבאנו הקושיא דהרי זרעים ואילנות הוו ב' מינים וא"כ איך מפריש מזה על זה לרש"י ואף להר"ש איך קצירת הזרעים מחייבת את האילנות. וז"ל תורא"ש שם פרש"י דנותן פאה מן הזרעים ופוטר את האילנות, תימה הוא היאך יפטור פאת הזרעים את האילנות הא תנן בפ"ב דמסכת פאה הזורע את שדהו שני מינין אף על פי שהוא עושה גורן אחת נותן שתי פאות הזורע שני מיני חיטין אם עשאן גורן אחת נותן פאה אחת שתי גרנות נותן שתי פאות וכ"ש דפאת זרעים לא תפטור את האילנות, ורבינו שמשון פי' בפי' זרעים שהמוכר נותן פאה מן האילנות ששייר על האילנות